

Drie bewoonde broedkasten voor Ruigpootuilen

S. Braaksma

Toen de redactie van 'Het Vogeljaar' mij vroeg om iets te schrijven naar aanleiding van de aanstaande zeventigste verjaardag van professor Voous dacht ik meteen terug aan 12 juni 1974. Een dag die ik nog steeds pleeg te bestempelen als de dag van de Ruigpootuil. Voor ik hier meer over vertel wil ik eerst even wat verder teruggaan in de tijd, namelijk naar het voorjaar van 1972, toen ik een bezoek bracht aan preparateur Sonius in Norg. Na een bezichtiging van de geprepareerde en nog te prepareren dieren, vroeg ik of ik ter wille van het landelijke kerkuilonderzoek wat gegevens uit zijn register mocht overnemen. Tijdens het doornemen van dit register stuitte ik ook op de vermelding dat jachtopzichter Girbes uit Gasselte in september 1971 een Ruigpootuil ter preparering had aangeboden. Sonius vertelde dat de jachtopzichter in de waan verkeerde dat het een Steenuil was, maar dat hij daar zelf direct al aan twijfelde. Hij was toen in diverse boeken gaan snuffelen en aan de hand daarvan tot de conclusie gekomen dat het dier in kwestie geen Steenuil maar een eerstejaars Ruigpootuil was. Hij vertelde verder dat professor Voous zijn conclusie inmiddels had bevestigd en van plan was om er een artikel aan te wijden in 'Limosa'. Dit gebeurde en ik las het artikel met veel belangstelling door (Groen & Voous 1973).

De er in geuite veronderstelling dat er al best ergens in Nederland Ruigpootuilen zouden kunnen broeden, intrigeerde mij bijzonder. Ik koesterde toen overigens nog niet de illusie dat ik vrij kort daarna persoonlijk kennis zou mogen maken met deze interessante vogelsoort. Dat dit toch gebeurde is te danken aan het feit dat professor Voous te horen kreeg dat er in de naaste omgeving van de vindplaats van de eerder genoemde vogel in het voorjaar van 1974 een vermoedelijke broedplaats van een Ruigpootuil was ontdekt in een oude nestholte van een Groene Specht. Omdat ook elders in Europa Ruigpootui-

len graag oude spechteholten als broedplaats benutten, leek dit bericht hem erg aannemelijk. Hij had overigens inmiddels een bouwtekening op de kop getikt van een speciale ruigpootuilenkast, waarmee in Duitsland veel succes werd geboekt.

Omdat ik als ornitholoog van het Staatsbosbeheer wellicht zou kunnen zorgen dat er in deze Drentse boswachterij drie van deze kasten zouden worden gemaakt om daarna als proef op de door hem geschikt geachte plaatsen te worden opgehangen, nodigde hij mij uit voor een gesprek onder het genot van een kop koffie in

Vermoedelijk de enige foto van een in het wild levende Ruigpootuil in ons land ooit gemaakt, Grolloo, 4 mei 1986.

Foto: Guus Hak.

Het heeft er even naar uit gezien dat de Ruigpootuilen ons land in een snel tempo als broedgebied zouden annexeren.
Naar een kleurentekening van Ad Cameron.

het Groot Hemelrijk te Gieten op 12 juni, gevolgd door een terreinbezoek. Ik heb al vermeld dat deze 12de juni een zeer gedenkwaardige dag was.

Het begon met het zien van een appelvinkenpaar met vliegvlugge jongen op de parkeerplaats naast het restaurant waar wij elkaar ontmoetten en waar ik na het gesprek over de Ruigpootuilen met het echtpaar Voous de lunch gebruikte. Omdat Voous destijds in verband met een recente ziekte 's middags verplichte bedrust voorgeschreven had gekregen, spraken wij af dat wij elkaar rond theetijd weer zouden ontmoeten. In de tussentijd ging ik er alleen op uit om de omgeving te verkennen. Ik ontdekte er onder meer een buizerdnest met grote jongen en een grote oeverwaluwkolonie. Verder kreeg ik van vlakbij een schattig reekalfje te zien.

Na de thee gingen wij met een Staatsbosbeheermedewerker naar de plaats waar de Ruigpootuil werd geacht te broeden. Tot onze grote teleurstelling bleek het broedgeval echter mislukt te zijn.

De nestboom was een Abeel met twee oude nestholten van een Groene Specht. Volgens onze gids was de onderste daarvan door de Ruigpootuilen als broedplaats gekozen. Bij inspectie bleek dat zich in de bovenste holte een eekhoornnest bevond. De Eekhoorns hadden er kennelijk zoveel materiaal in gesleept dat de dunne, al wat weggerotte wand tussen de beide holten het had begeven. Het gevolg was dat het uilennest, waar wij voor gekomen waren, volledig onder het nestmateriaal van de Eekhoorns was bedolven.

Bij de verwijdering hiervan troffen wij tot onze opluchting alleen resten van eieren en één nog intact zijnd ei van een Ruigpootuil aan en niet zo-

als wij aanvankelijk vreesden tevens een dode vogel. Mogelijk was de broedende vogel al voor het inzakken van de tussenwand door de eekhoornactiviteiten verjaagd of zij was anders op het laatste nippertje ontsnapt. Na het wegslikken van onze teleurstelling over het mislukken van dit eerste met zekerheid in ons land vastgestelde broedsel van deze uilesort ontwaakte bij Voous al snel de hem zo kenmerkende wetenschappelijke belangstelling, die duidelijk verder gaat dan die van de doorsnee-natuurlijkheidshebber. Wij hebben die middag heel wat af- en opgemeten: boomhoogte, stamomvang, omvang van de nestholte en vliegkat, hoogteverschil tussen de bosbodem en de nestholten en afstand tot de omringende bomen. Verder behoeft het geen betoog dat ei en eierresten alsmede enkele braakballen met de uiterste zorgvuldigheid werden verzameld.

Na het voltooiën van deze bezigheden zijn wij elders in het bos gaan kijken bij de zwarte spechtenholte waar de Groningse biologe mevrouw L.G. Groen kort tevoren eveneens een roepende Ruigpootuil had waargenomen. Wij bekeken deze plaats en besloten er 's avonds weer heen te gaan om er zo mogelijk de roep van deze vogel te beluisteren, iets wat het echtpaar Voous de avond te voren al was gelukt. De rest van de middag werd besteed aan datgene waarvoor ik was uitgenodigd, namelijk het samen uitzoeken van drie geschikte plaatsen voor het ophangen van broedkasten.

Begeleid door onder meer roepende Goudvinken en dito Kuifmezen slaagden wij, of eigenlijk moet ik zeggen, slaagde Voous erin om drie gunstig lijkende plaatsen te selecteren.

Het klapstuk van de veiling moest echter nog komen! Het werd een avond waarvan ieder recht-

geaarde vogelaar bijna zou denken dat hij droomde. Toen ik met het echtpaar Voous het bos inwandelde was het volgens hen nog wat te vroeg voor de Ruigpootuil. Dit bleek inderdaad het geval te zijn. Wij verveelden ons echter geen ogenblik, want toen wij nog maar een paar meter gelopen hadden, vloog er al een knorrende Houtsnip over ons hoofd en even later begonnen er drie jonge Ransuilen klaaglijk om voedsel te bedelen. Alsof dit nog niet mooi genoeg was, vloog er kort daarna een ratelende en vleugelklappende Nachtzwaluw langs de bosrand waar wij ons bevonden. Wat verder op hoorden wij nog twee Houtsnippen baltsen.

Onze belangstelling voor deze interessante vogels verdween echter op slag toen datgene gebeurde waar wij op hadden gehoopt. De Ruigpootuil begon te roepen. Hij ging daar zelfs mee door toen wij vlakbij stonden en hem met een zaklantaarn beschenen.

Het feit dat er wel een uitvoerig artikel is verschenen over de vondst van de dode Ruigpootuil in 1971 en slechts vrij summere notities over het hiervoor genoemde mislukte broedsel (Voous 1980, Voous & Slijper 1986, zie ook Tekke 1977, Teixeira 1979, Van IJzendoorn 1979, Van Dijk & Van Os 1982) hangt wellicht samen met de aanvankelijke geheimhouding door de kleine kring van bevoorrechten die ervan wisten. Zij koesterden de hoop dat de op te hangen broedkasten snel als broedplaats zouden worden benut. Dit mede gelet op het feit dat er ook in 1973 al twee roepende mannetjes waren gehoord (Tekke 1975). De drie kasten werden inderdaad heel snel bewoond. Toen zij voor het eerst werden gecontroleerd bleken zij zelfs eieren te bevatten, zij het niet van uilen maar van Koolmezen!

Ik heb nog vergeten te vermelden dat de eieren van de Ruigpootuil in 1974 blijkens Voous notities toen het broedsel werd verstoord, circa veertien dagen bebroed waren geweest en dat de afmetingen van de opening van de nestholte acht bij tien centimeter bedroegen.

Ten behoeve van de geïnteresseerde lezers die niet over meer recente informatie beschikken, kan nog worden vermeld dat het er even naar uit heeft gezien dat de Ruigpootuilen ons land in een snel tempo als broedgebied zouden annexeren.

■ S. Braaksma, Handelskade 16, 3434 BA Nieuwegein

In 1975 waren er weer twee roepende mannetjes aanwezig in 'onze' boswachterij. In 1976 werden er zelfs vier roepterritoria vastgesteld en tevens nog vijf in andere Drentse bosgebieden. In 1977 werden in totaal slechts vier of vijf roepende vogels geregistreerd, waarvan twee of drie in 'ons' gebied, waar tevens een verlaten nest met twee onbevruichte eieren werd ontdekt. Ook dit legsel bevond zich weer in een oude nestholte van een Groene Specht. Van 1977 tot en met 1979 huisden er wederom op twee of drie plaatsen Ruigpootuilen. Daarna ging het echter bergafwaarts. In 1980 waren er in Drenthe slechts één of twee roepterritoria bekend (Van Dijk & Van Os 1982; zie ook Scharringa en Osieck 1978, 1979). In 1981 is er, slechts één keer een roepende Ruigpootuil waargenomen (Blankert & Steinhaus 1982).

Daarna is in 1983, 1985, 1986 en 1987 weer melding gemaakt van de aanwezigheid van een roepend mannetje in een Drents bosgebied (respectievelijk Gaasbeek 1985, Van Dongen 1986, 1987, Sovon 1987). Uit 1988 en 1989 ken ik geen meldingen, zodat de aanwezigheid in ons land mogelijk al tot het verleden behoort. Buiten Drenthe zijn namelijk ook alleen in de hiervoor genoemde periode van 1971 tot en met 1987 gegevens bekend, namelijk vondsten van een dode vogel bij Farmsum in 1975 en bij Lelystad in 1981 (respectievelijk Tekke 1977, Blankert & Steinhaus 1982) en waarnemingen van een roepende vogel in de Brabantse Kempen (Teixeira 1979) en bij Cuijk in 1979 (Sovon 1987). De bij Farmsum gevonden vogel bleek in mei 1975 als nestjong te zijn geringd op de Lüneburgerheide. Naar aanleiding van de waarneming in De Kempen kreeg ik, naar ik meen in juni of juli van 1977, een telefoontje van J. van Kessel. Hij vroeg of ik wilde luisteren naar een door hem opgenomen baltsroep. Het bleek, zoals hij zelf al vermoedde, het zo karakteristieke geluid van een Ruigpootuil te zijn, dat in 'Voous' artikel wordt betiteld als het 'oe-poe-poe-poe-gezang'.

Ik hoop uiteraard van harte dat deze boreale vogelsoort toch nog in ons land voorkomt en dat professor Voous in een zo goed mogelijke gezondheid nog vaak van zijn wel heel apart gezang zal mogen genieten.

LITTERATUUR:

- Blankert, J.J. & G.H. Steinhaus (1982): Recente mededelingen. Dutch Birding 4 (1) : 36.
Dongen, R.M. van, G. Drlessens & P.W.W. de Rouw (1986): Recente mededelingen. Dutch Birding 8 (2 en 3) : 75 en 114.
Dijk, A.J. van & B.J.V. van Os (1982): Vogels van Drenthe. Bladzijde 209.
Gaasbeek, A. (1985): Ruigpootuil in Drenthe. Het Vogeljaar 33 (4) : 169.
Groen, L.G. & K.H. Voous (1973): Ruigpootuil, *Aegolius funereus* in Nederland. Limosa 46 : 199-204.
Scharringa, C.J.G. & E.R. Osieck (1977): Zeldzame vogels in Nederland 1976. Limosa 50 : 142.
Scharringa, C.J.G. & E.R. Osieck (1978): Zeldzame vogels in Nederland 1977. Limosa 52 : 225.
Sovon (1987): Atlas van de Nederlandse Vogels. Bladzijde 541.
Teixeira, R.M. et al (1979): Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Bladzijde 205.
Tekke, M.J. (1975): Ornithologie van Nederland 1973. Limosa 48: 100-115.
Tekke, M.J. (1977): Ornithologie van Nederland 1974 en 1975. Limosa 50: 34-60.
Voous, K.H. (1980): Ruigpootuil, nachtelijke zanger van het noordelijke naaldbos, De Lepelaar nummer 66 : 10-12.
Voous, K.H. & H.J. Slijper (1986): Ruigpootuil in: Roofvogels en Uilen van Europa. Bladzijden 200-203.
IJzendoorn, E.J. van (1979): Ruigpootuilen, *Aegolius funereus* in Drenthe, Nederland sedert 1971. Dutch Birding 1 (2 en 3) : 62-65.